

mem, peccatorumque reconciliationem unice pertinebant. Neque 4. per eadem tempora distinctio occurrit inter delicta merè Ecclesiastica, et Civilia; ita ut de illis in foro interno, de istis verò in externo Episcopus cognosceret: sed in utraque æque inquirebat, in delinquentes legitimis pœnis animadvertendo ad eorundem emendationem, et publici scandali averrunctionem. Unde 5. quod quis in foro sæculari de aliquo crimine convictus civili pœna multatus esset, id impedimento non erat, cur ab Episcopo ecclesiasticis pœnis non puniretur: quum non unus, idemque fori Ecclesiastici, et civilis finis esset. Vetus enim Ecclesiæ disciplina Pœnitentiam ut medicinam considerabat, peccatorem ut ægrotum: quem Episcopi punitum quidem propter crimen pœna Civili censebant, non autem sanatum. Christiana tantum pœnitentia eum vere sanare, ac vulnera per peccatum inflicta obducere credebatur. Videsis Morinum *ibidem*, et *Lib. VII. cap. 5.*

V. Jam verò circa sæculum XII. inducto fori interni ab externo, et contentioso discrimine, strepituque forensi in Episcopale tribunal inducto, ob generalem illam modo explicatam Episcoporum in omnia crimina jurisdictionem, omnes etiam civiles Laicorum causas, in quibus de peccato aliqua videretur esse questio, ad suum contentiosum forum Episcopi pertrahere adgressi sunt: *Cap. 13. de Judiciis*; et quidem ea de ratione, quam in *idem Caput* indicat Glossa: scilicet *Tantum ratione peccati, et inducendo ad pœnitentiam.*

VI. Quum verò temporis progressu in Tribunali Ecclesiastico de criminibus, non amplius ratione Sacramentali ab Episcopis, vel eorum Officialibus cognosceretur, neque pœnæ canonicæ per modum medicinæ spiritualis infligerentur, sed methodo omninò forensi, et ad vindictam pecuniariam, vel corporalem; hinc pedetentim à Principibus sæcularibus ejusmodi recens inducta Episcopalis jurisdictio decurtata est, scilicet, ut reservata foro Ecclesiastico Sacramentali peccati confessione, et absolutione à Sacerdote virtute clavium obtinenda; tum et Clericorum causis, merisque etiam Laicorum Ecclesiasticis delictis foro Episcopali adtributis, reliquæ civiles, ac criminales Laicorum causæ, atque etiam peculiaria quædam Clericorum delicta foro sæculari adscripta sint: id quod latè *Tit. V. et VI. hoc Lib.* explicavimus.

VII. Igitur ex nova Ecclesiæ disciplina crimina trifariam dispescuntur, scilicet ut alia sint mere Ecclesiastica, alia Civilia, et alia Mixta. Primi generis sunt, quæ admittuntur contra Fidem, Religionem, Sacramenta, easque morum regulas, quas jus civile non curat, uti Hæresis, Apostasia, Schisma, Profanatio Sacramentorum &c. Civilia sunt, quæ adficiunt Remp. uti Homicidium, Furtum, Rapina &c. Mixta verò, quæ tam Religionem, quam Remp. offendunt, uti Sacrilegium, Adulterium, Blasfemia non hæreticalis &c. Porro Ecclesiasticorum criminum solus Ecclesiasticus Judex cognitionem habet, civilium Judex civilis, mixtorum verò uterque per præventionem: *Cap. 8. de Foro Competenti.* Nos præcipuas tantum hic criminum Ecclesiasticorum species recensere, ac pro instituti nostri modo enarrabimus, tum quoque pœnas eadem comitentes indicabimus.

CAPUT DECIMUM SEXTUM

DE DELICTIS ECCLESIASTICIS SPECIATIM.

De Hæresi.

I. A Hæresis est à Græco verbo, quod forte primaria sua notione denotat *electio*. Unde *hæresis* idem est ac *electio*: et speciatim *electio dogmatis*, atque ipsum

dogma. Unde Cicero de Catone Stoico: *Est in ea hæresi, inquit, quæ nullum sequitur orationis florem.* Christianis hæresis est *dogma adversans principis religionis christianæ*. Nam horum tantummodo habitus efficit Christianum: at conclusionum habitus non *simpliciter* Christianum, sed Theologum efficit. Vossius in voce *Hæreo*.

II. Hæresis definiri potest: *Voluntarius error intellectus in Fide, cum pertinacia voluntatis.* Ut igitur quis hæreticus dici possit, satis non est, ut errorem aliquem evomat, sed necessum est, ut falsæ alicui sententiæ, sive *falso dogmati*, quod Christianæ fidei contraire noverit, sciens, prudensque adhæreat. Illustre hujus rei exemplum habemus in controversia de validitate Baptismi ab hæreticis collati, quæ medio sæculo III. in Ecclesia exarsit inter S. Cyprianum, ac Firmilianum, et S. Stephanum Rom. Pontificem. Cyprianus enim, et Firmilianus cum suis Episcopis, etiam in Synodis coactis, mordicus defendebant, baptisma ab hæreticis collatum esse invalidum, ac proinde eos, qui foris tincti, hoc est baptizati essent, et apud Hæreticos Schismaticos profanæ aquæ labe, ut inquebant, maculati essent, quando ad Catholicos, atque ad Ecclesiam, quæ una est, venerint, baptizandos esse. Atqui Cyprianus, Firmilianus, alique ita sentientes nunquam, ut hæretici, in Ecclesia audierunt. Licet enim sententiam tuerentur divinæ, ac Apostolicæ Traditioni contrariam, attamen, quia Catholica Ecclesia nondum in ea controversia definierat, quid Apostolica haberet Traditio, quidque ex Traditione illa tenendum, et credendum esset, ab omni hæreseos, ac schismatis labe immunis eos fuisse nullus unquam vel subdubitavit. Ad rem S. Augustinus de Cypriano Lib. I. de Unico Baptismo cap. 18. *Quod ergo ille vir Sanctus de Baptismo aliter sentiens, quam se res habebat, quæ postea pertractata, et diligentissima consideratione firmata est, in catholica unitate permansit, et charitatis ubertate compensatum est, et passionis falce purgatum.*

III. Nemo ut hæreticus damnandus, nisi qui manifesto aliquo externo signo semet hæreticum prodat ex Leg. Arcadii XXX. *Cod. Theod. de Hæreticis.* Et Leg. XXVIII. *Cod. Theod. eodem Tit. ii* inflictis contra hæreticos pœnis obnoxii declarantur, qui *vel levi argumento a judicio Catholice religionis, et tramite detecti fuerint deviare.* Haud rarè enim usuvenit, ut quis, licet alioquin maximè Catholicus, tanquam hæreticus habeatur ex falso dumtaxat rumore, ac vagis, ineertisque accusationibus. Qua in re antiquitus viri etiam sanctitate, ac doctrina clarissimi decepti sunt, uti S. Epiphanius, qui in S. Jo. Chrysostomum non modò male animatus vehementer fuit; verùm et cum ipso communicare noluit, quod ut hæreticos non exhorruit, quos ipse errore præventus hæresi damnaverat: *quum Chrysostomus ante causæ cognitionem hæc facere haudquaquam justum esse duceret*: Sozomenus *Lib. VIII. cap. 14.*

IV. Quod verò in modo indicata Lege Arcadius dicit, *vel levi argumento*, nemo indè inferat vel levem hæreseos suspicionem pœnis sive ecclesiasticis, sive imperialibus aliquem obnoxium reddere. Namque uti erudite demonstrat Jo. Gothofredus in eandem legem, *Argumentum* ibi non levem suspicionem, non *conjecturam*, non indicium nudum significat; neque *certam probationem*, rationemque rei dubiæ fidem facientem: sed quamcunque propositionem, titulum, fideique articulum denotat. Ac proinde illa *vel levi argumento* jungenda sunt non cum voce *detecti*, verùm cum voce *deviare*. Unde jam manifestum levi argumento deviare à judicio Catholice Religionis, et tramite, idem valere, atque deviare vel in levissimo articulo, et propositione fidei, et hæreticam propositionem tueri, quantumcunque ea levis videatur. Igitur verba illa *vel levi* pertinent non ad levitatem

probationis, sed ad apparentem rei, et propositionis levitatem. Nempe quamlibet levis exerratio sit, in rebus fidei hæresis est. Tum ex eadem lege requiritur, ut quis detectus fuerit de Catholica Religionis tramite deviare. Namque, ut docet S. Thomas Secunda Secundæ Quæst. XI. art. 3. licet hæretici mereantur non solum ab Ecclesia per excommunicationem separari. . . . Ex parte autem Ecclesiæ est misericordia ad errantium conversionem: et ideo non statim condemnat, sed post primam, et secundam correptionem, ut Apostolus docet: postmodum autem si adhuc pertinax inveniatur, Ecclesia de ejus conversione non sperans, aliorum saluti providet eum ab Ecclesia separando, per excommunicationis sententiam.

V. Igitur levis de hæresi suspicio, scilicet ex pertenuibus indiciis, levibusque conjecturis exorta, hæreticum non constituit. (**). Si quis tamen per jocum, aut levitatem animi verba adversus Ecclesiam, vel ejus dogmata proferat, secundum personæ qualitatem puniendus decernitur in Collect. Tarrac. Lib. V. Tit. VI. cap. 1. (*) At verò ubi suspicio fuerit vehemens, scilicet quam plura, ac graviora efferant argumenta, satis causæ est, cur in aliquem, tanquam in hæreseos suspectum, agatur. (**). Quocirca Syn. Brac. I. Cap. XIV. alias Can. XXXI. excommunicandos voluit Clericos, qui olera cocta cum carnibus vel coacti prægustare nollent, eo quod vehemens inde exurgeret suspicio, eos esse Priscillianæ hæresis errore involutos. (*) Unde etiam Syn. Trident. Sess. XXV. Ref. cap. 3. sanxit, ut excommunicatus quicumque, si post legitimas monitiones non resipuerit, non solum ad Sacramenta, et communionem fidelium, ac familiaritatem non recipiatur; sed si obdurato animo, censuris annexus, in illis per annum insorduerit, etiam contra eum, tanquam de hæresi suspectum, procedi possit. (**). Quæ quidem doctrina desumpta videtur ex Syn. Hispal. an. 1512. Cap. VIII. (*) Sic quoque in sepelientes de industria hæreticos in loco sacro, tum et in hæreticorum fautores, receptatores, defensores, ac demum in eos, qui ob hæreseos suspicionem in judicium vocati contumaciter absint, excommunicatione animadvertendum decernitur in Cap. 2. t. 7. de Hæreticis in VI.

ARTICULUS I.

DE PÆNIS IN HÆRETICOS SANCITIS JURE CANONICO.

VI. Præcipua est excommunicatio, et quidem lætæ sententiæ: Cap. 8. 9. et 15. de Hæreticis &c. Unde Canones æquè in antiquis, ac in recentioribus Conciliis adversus hæreticos constituti, anathemate clauduntur in eos inflieto, qui doctrinæ in iis contentæ sese opposuerint; (**). præsertim in præf. Syn. Bracar. I. in fine, et Emeritensi. (*) Et sanè uti loquitur S. Hieron. Comment. in Epist. ad Galat. Cap. V. v. 8. *Secunda putridæ carnes, et scabiosum animal a caulis ovium repellendum, ne tota domus, massa, et peccora ardeat, corrumpatur, putrescat, intereat.* Arius in Alexandria una scintilla fuit; sed quia non statim oppessa est, totum orbem ejus flamma populata est. Eandem pœnam, uti modo innuimus, subeunt etiam, qui hæreticos scienter in loco sacro tumulaverint, hæreticorum fautores, hospites, defensores &c. tum et qui cum hæreticis oraverint, sive in sacris communicaverint: Can. XLIV. XLV. et LXIII. ex dictis Apost. Concil. Laodiceo. Can. IX.

VII. Altera pœna est depositio, si Clerici fuerint, ab omni officio, et beneficio Ecclesiastico: Cap. 9. de Hæreticis. S. Cyprianus jam idem docuerat Epist. ad

Magnum: *Decimus omnes omnino hæreticos, et schismaticos nihil habere potestatis, ac juris: (**)* et colligitur ex Syn. Cæsaraugust. II. Can. I. Unde in Concilio Tolet. I. Herenas Episcopus una cum suis Clericis, aliisque Episcopis, à Sacerdotio deponitur, eo quod omnes Priscillianum tanquam sanctum martyrem coluerint. Videsis Sentent. Definit. ejusdem Concilii. (*)

VIII. Tertia pœna est Irregularitas cum infamia, qua hæreticus ipso jure adficatur: Can. XVII. Caus. 6. Q. I. et Cap. 2. §. 2. de Hæreticis in VI. (**). Quibus consonat Syn. Tolet. IV. Can. XIX. alias XVIII. (*) Eaque irregularitas perdurat etiam postquam hæresim detestati in Ecclesiæ communionem redierint: Can. XX. Caus. 1. Q. VII. (**). Expressius Syn. Illiberit. Can. LI. *Ex omni hæresi si quis ad nos fidelis venerit, minime est ad Clerum promovendus, vel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponantur.* (*) Eidem pœnæ obnoxii quoque sunt hæreticorum fautores, defensores, receptatores, tum et eorumdem filii, et quidem ad secundum gradum per paternam lineam; per maternam verò ad primum dumtaxat: Cap. 15. de Hæreticis in VI.

IX. His addesis 1. Hæreticis vetitum adversum aliquem fidelem in causa Ecclesiastica testimonium dicere: Can. Apostol. LXXIV. Codex Afric. Can. CXXIX. 2. Hæretici in loco sacro haud sepeliendi: Cap. 2. *ibid.* in VI. 3. Denique hæreticis haud permissum in paternam hæreditatem succedere: Codex African. Can. XXII. Quod jure etiam civili constitutum est: Leg. VII. IX. et XI. Cod. Theod. de Hæreticis.

ARTICULUS II.

DE PÆNIS IN HÆRETICOS SANCITIS JURE CIVILI.

X. Plures quoque pœnas piissimi Imperatores, ac Principes in hæreticos sancere: ex quibus potiores hic dabimus. 1. Infamia notati, sive ut infames habendi; unde quocunque publico honorifico munere defungi vetantur, sive militare illud fuerit, sive civile: passim in Tit. de Hæreticis in utroque Codice. (**). Eadem quoque infamiæ nota habendos esse hæreticos declaravit Recesvinthus Leg. II. Tit. II. Lib. XII. Fori Judic. Unde etiam Alphonsus Sap. Leg. IV. Tit. XXVI. Partit. VII. et Catholici Reges Leg. III. Tit. III. Lib. VIII. Nov. Recop. ineptos ad quodcunque publicum munus obtinendum decreverunt reconciliatos, et eorum filios, qui ob hæresim à S. Inquisitione damnati sunt, usque ad secundam generationem paternam, et primam maternam; imò et ad Chirurgiæ, et Pharmaceuticæ exercitia obeunda. Tum idem Alphonsus Leg. VIII. Tit. XVI. Partit. III. ad testimonium dicendum admittendos non esse, constituit. (*)

2. Ipsis interdicta tum facultas condendi testamentum, donationes constituendi, aliosque quosvis contractus ineundi, tum etiam jus ex testamento aliquid accipiendi, donationesque capiendi: *ibid.* (**). Jure quoque Hispano hæreticis denegata est testamenti factio activa nisi in favorem filiorum Catholicorum; et passiva ut in paternam hæreditatem succedere haud possint filii hæretici: Leg. VII. Tit. VII. Part. VI. et Leg. III. Tit. XXXVI. Partit. VII. (*)

Unde 3. omnia hæreticorum bona fisco addicta: *ibid.* (**). Hispaniarum etiam legibus hæretici publicatione honorum damnantur: Leg. II. Tit. II. Lib. XII. Fori Judic. et Leg. I. Tit. III. Lib. VIII. Nov. Recop. quam pœnam non evadunt fautores, receptatores, et occultatores hæreticorum: Leg. II. ejusd. Tit. III. Lib. VIII. Nov. Recop. (*)

4. Pœna mortis; idque ad exemplum eorum, qui crimen læsæ majestatis huma-

næ admiserunt: *ibid.* Insignis est hoc de capite Constitutio Friderici II. Imperat. cujus fragmenta habentur in *Cod. Just. Auth.* Si verò, et *Auth. Credentes de Hæreticis.* In ea Imperator omnes ab Imperatoribus retrò jam sancitas in hæreticos pœnas cum firmat, tum etiam innovat, atque ad eorundem receptatores, fautores, et defensores exporrigit, ubi ecclesiastica censura notati infra annum non resipuerint: demùm hos atque illos *bannitos* declarat: quæ de re ut iidem mortis supplicio, quæ ordinaria bannitorum pœna est, adficerentur, decernere videtur. Quod idem Fridericus Imper. in Constit. Regni I. *de Hæreticis, et Patarenis* expressiùs edicit: *Præsents nostræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos decernimus, quam adfectant, ut vivi in conspectu populi comburantur.... credentes, et complices, et quocunque modo fautores.... publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum esse censemus.* (***) Insigne quoque habemus exemplum in Priscilliano, qui ab Hispanis Patribus non semel damnatus, neque ab exteris in communionem receptus, sententia tamen Enodii Præfecti capite damnatus est, uti refert Sulpitius Severus *Lib. II. Histor.* Quocirca in Conc. Tarrac. an. 1242. seculari Curia, ut vivi exurantur tradi jubentur Waldenses in errore persistentes juxta *Leg. II. Tit. XXVI. Partit. VII. (*)*

XI. Hæretici, qui suum errorem detestantur, et abjurant, tum Ecclesiæ reconciliantur, tum mortis pœnam evadunt; at plerumque perpetuo carceris squalori mancipantur: *Cap. 15. §. unic. de Hæreticis, (**)* et præf. Conc. Tarracôn. Hodie tamen in Hispania post reconciliationem, et congruam peractam penitentiam, in exilium mittuntur, à quo si pro lubito redierint, capite plectendi sunt ex *Leg. II. Tit. III. Lib. VIII. Nov. Recop. (*)* Excipe tamen in hæresim relapsos, quorum penitentia ceu ficta habetur: unde *sine ulla penitus audientia relinquendi sunt judicio sæculari* in *Cap. 4. eodem in VI. cui adde Cap. 8. eod. et Cap. 9. hoc Tit.* Verùm deneganda iisdem non sunt Pœnitentiæ, et Eucharistiæ Sacramenta, *si postmodum pœniteant, et pœnitentiæ signa in eis adparuerint manifesta.*

ARTICULUS III.

DE SCHISMATE.

XII. Schisma haud quidem à verbo latino *scindo*, at verò à græco *scindere scissura* suam habet originem. Unde quodcunque peccatum, quo à Dei amicitia, omnisque excommunicatio, qua à fidelium communione separamur laxiùs dici quodammodo Schisma posset. Verùm hic strictiùs Schismatis vocabulum usurpamus, quo indicatur *Divisio, qua quis seipsum ab Ecclesiæ Catholice communione separat:* S. Thomas Secunda Secundæ Q. XXXIX. art. 1.

XIII. Duplex Schismatis species distingui potest. Particularis una, Universalis altera. Illa est, quum intestinum inter quosdam Episcopos exoriatur dissidium, ac voluntatum alienatio, salva tamen unione tum fidei, tum etiam cum universalis Ecclesiæ Capite R. Pontifice: cujusmodi fuisse videtur schisma IV. sæculo inter Orientales Episcopos excitatum ob controversiam, num una in Deo, num verò tres hypostases agnoscendæ essent; (***) et quod sæculo VI. excitatum est inter Hispanos, an tres in Baptismate mersiones, an una tantum adhibenda esset. (*)

XIV. Universalis est, quum subjectio, et obedientia Rom. Pontifici denegatur, et sic quoque vinculum Ecclesiasticum cum Episcopis ei adhærentibus solvitur.

Quum verò hi cum R. Pontifice universalem constituent Ecclesiam, hinc ejusmodi schisma dicitur discessus ab universali Ecclesia.

XV. Schisma non videtur posse hæresi carere: Papam enim supremum caput esse Ecclesiæ, articulus fidei est, quem illi negant, qui schisma universale committunt. Adhæc ex Hieron. in Cap. II. Epist. ad Titum, *Nullum schisma non aliquam sibi confingit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur:* uti exemplis Novatianorum, Donatistarum, Græcorum, aliorumque fuse demonstrat Gonzalezus in *Cap. 2. de Schismaticis.* Non ergo mirum, si Schismatici iisdem ferè; ac hæretici pœnis adfignantur. *Can. XXXII. Causs. 24. Q. I.*

ARTICULUS IV.

DE APOSTASIA.

XVI. Apostasia idem est, ac *Christianæ Religionis desertio;* quæ plerumque comitem habet transitum ad falsam aliquam sectam, uti Judaismum, Paganismum, Atheismum. Delictum sanè atrocissimum, atque hæresi longè gravius: hæresis enim aliquod dumtaxat negat fidei dogma; at Apostasia omnem prorsus fidem deserit: unde non omnis hæreticus est Apostata, omnis tamen Apostata est hæreticus: qua de re Apostatæ iisdem plectuntur pœnis, ac hæretici: (***) *Leg. IV. Tit. XXV. Partit. VII. et Leg. III. Tit. III. Lib. VIII. Novæ Recop. (*)*

XVII. Quum verò alii vel vi tormentorum deficerent, vel ab Ecclesiæ quidem communione avocarentur ad idololatriam non amplecterentur; alii verò ex adverso, et sponte Christianæ Religione nutium remitterent; et idololatria sese polluerent: hinc semper Ecclesia severiùs in hos, quam in illos animadvertere consuevit: *Can. Illiberit. I. et XLVI. Cap. pen. et ult. de Apostatis.* Quinimò his posterioris speciei Apostatis quidam antiqui Canones ad finem usquæ vitæ communionem denegandam præcipiunt: modo *indic. Can. I. Illiberit.* Tum iisdem nonnisi in hora mortis reconciliationem impartendam decrevit Siricius P. *Epist. I. ad Hicmer. cap. 3.*

XVIII. Sunt quoque duæ aliæ species Apostasiæ laxiori sensu sic dictæ: scilicet *Apostasia ab Ordine,* vel *a Religione:* quia nimirum Clerici, vel Monachi, Professive Regulares habitum, vitamque Clericalem, vel religiosam deserunt, et ad vota sæcularia, vitamque laicalem transeunt. Ejusmodi Clericos, Monachosque Apostatas anathemate plectendos Syn. Chalced. sanxit *Can. VII. Qui semel in Clero deputati sunt, aut Monachorum vitam expetiverunt, statimimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanã; sed hoc tentantes, et non agentes pœnitentiam, quò minus redeant ad hoc, quod propter Deum primitus elegerunt, anathematizari.*

(**) XIX. Jure antiquo Clerici propriam deserentes Ecclesiam, Apostatæ habebantur; unde in ipsos excommunicationis pœna infligebatur; ut in Syn. Tolet. I. *Can. XII.* Tolet. II. *Can. II.* Valent. *Can. V.* vel etiam depositionis, et detrusio- nis in Monasterium, ut in Syn. Hispal. II. *Can. III.* atque etiam in Episcopos, qui eos in scio proprio Episcopo suscepissent: Syn. Tolet. II. *eod. Can. II.* Hispal. II. *laud. Can. III.* et Tolet. XII. *Can. XI.* Hodierno tamen jure illi propriè dicuntur Apostatæ, qui in Sacris Ordinibus constituti habitu et tonsura dimissis, vel matrimonium contrahunt, vel ad militiam convertuntur. Hi quidem amittunt privilegium Canonis: *Cap. 25. de Sent. Excomm.* et si matrimonium contraxerint, eo ipso excommunicati redduntur, *Clement. un. de Consanguin. et adfinit.* et fiunt

infames, et inhabiles ad Beneficia: *Clement. II. de Vita, et honest. Cleric. (*)*

XX. In Monachos quoque Apostatas variæ pœnæ sancitæ sunt; at non tam ex jure communi, quam ex Monachorum, ac Regularium Privilegiis; inter quas potior est Excommunicatio latæ sententiæ, cui subjacent non modò ipsi Monachi Apostatæ, verùm et qui eosdem recipiunt, occultant, vel defendunt. (**). In Hispania Monachos utriusque sexus, qui abjecto pœnitentium habitu ad sæculum revertebantur, anathematis sententia feriendos voluit Syn. Tolet. IV. *Can. LV.* alias *LIV.* et Tolet. VI. *Can. VI.* ita de Christianorum cœtu eliminandos decrevit, *ut nec locutio cum eis ulla esset communis.* De eo autem qui Monachum desertorem receptaret, ita Syn. Tolet. XIII. *Can. XI. Ut vere sacrilegus, et transgressor institutionis Paternæ, tanto tempore excommunicatum, et remotum se a suis officiis noverit esse, quanto eum, qui fugit, sub sua potestate contigerit remansse. (*)*

ARTICULUS V.

DE DIVINATIONIBUS.

XXI. Divinationis vocabulum omnes complectitur illicitas vias, et artes manifestandi secreta, aut prænuntiandi futura, quæ ex nullis naturæ legibus sciri possunt. Ex variis illis illicitis viis, et artibus variæ exoriuntur divinationum species; uti 1. *Astrologia*, sive ars pandendi occulta ex situ, et motu stellarum. Qui hanc artem profitebantur, vulgò dicebantur mathematici; quo nomine æquè apud gentiles, ac apud Christianos Imperatores quam frequenter damnati sunt, gravissimæque pœnis coerciti: ut patet ex *Titulis de Mathemat. et Malef. in utroque Codice.*

2. *Augurium*, cujus itidem variæ species ex diversis modis, quo peragebatur; uti 1. *Haruspicium*, et *Haruspicina*, quum observabantur signa, et indicia in extis victimarum. 2. Sic strictiori notione dictum *Augurium*, quum ex motu, volatu, vel cantu avium argumenta desumebantur. 3. *Omen*, quum ex voce, vel etiam sternutatione hominum indicia captabantur. 4. *chiromantia*, *metoposcopia*, et *notomantia*, quum scilicet ex manibus, ex vultu, ac fronte, vel ex dorso occultarum rerum manifestationem quis aucuparetur. Quantum Romani hisce Augurii speciebus dediti fuissent, ipsimet profani Scriptorum luculentissimè testantur.

3. *Sortilegium*, sive Divinatio per sortes, qua nimirum per sortes inquiritur quid agendum sit, quidve vitandum. Gentiles Sortibus Virgilianis utebantur; scilicet oraculi loco accipiebant versus quoscunque, qui, adrepto temerè Virgilii poetæ libro, oculis primo se objicerent. Qua ratione Hadrianum imperium sibi prænuntiasset, narrat Spartianus in *Vita Hadriani*. Non defuere antiquitùs fideles, qui eodem prorsus pacto sacris bibliis abutebantur; quod *Sacras sortes* vocabant, quodque veteribus Synodis peculiaribus Canonibus damnatum est: Conc. Agath. *Can. XLII.* Venetic. *Can. XVI.* Aurelian. I. *Can. XXX.* &c. XIX (**).

Verùm pluribus in casibus vetitum non est sortes adhibere; uti in agrorum divisione, in exercitu ad definiendum, quisnam primus hostem adoriri debeat, tempore persecutionis ad seligendos ex pluribus ministros, quibus ad gerendam curam plebis in civitate manendum sit; quod probat Augustinus *Ep. CLXXX. ad Honorat.* Porro Sortibus uti legibus Ecclesiæ interdictum est in distribuendis officiis Ecclesiasticis, electionibusque canonicis: *Cap. fin. Tit. de Sortileg.* nisi peculiare habeatur Dei mandatum, uti in electione Mattheæ factum est, de qua Hier. in Joan. I. sic habet: *Non statim debemus sub hoc exemplo sortibus credere, vel illud de Actibus Apostolorum huic testimonio copulare, ubi sorte in Apostolatam Mat-*

thias eligitur: Quum privilegia singulorum non possint facere legem communem.

4. *Divinatio per explicitum pactum cum Satana*; nimirum quum Satanas ipsum consulenti responsa det, vel 1. per imagines, sive idola, propterea *Oracula* adpellata, vel 2. per suos vates, sic dictos *Pythones*, et *Pythonissas*, quasi spiritu fatidico agitato, vel 3. per somnia, quod *vaticinatio per somnia* vocitabatur, vel 4. per spectra, sive visiones mortuorum, quod propriè dictum *vaticinatio per mortuos*, vel 5. per cranium hominis, quod *vaticinatio per cranium* veteres dixere, vel denique 6. per signa, vel figuras factas in terra, in aqua, in aere, in vitro, in igne, aliisque sexcentis fallaciarum modis, de quibus vide Martinum Delrio, aliosque de hoc capite fuse pertractantes. Illud hic dumtaxat observandum, ejusmodi delictum semper in Ecclesia adeo nefandum quam quod maximè fuisse habitum; quippe quod idololatriam, hæresim, incredulitatem, apostasiam, sacrilegium, curiositatem, aliaque crimina, singula per se gravia, aliqua saltem ex parte in se complexi videretur; unde et Canonibus Ecclesiasticis gravissimis censuris, et legibus civilibus pœna capitali punitum: Auctor *Constit. Lib. VIII. cap. 32.* Conc. Ancyr. *Can. XXIV.* *Can. VII. Causs. 26. Q. V. Leg. IV. Cod. Theod. de Malef. et Mathem.*

ARTICULUS VI.

DE MAGIA.

XXII. Magia superstitiosa, quæ propriè à Canonistis *Magia* dicitur, ea est, per quam mira quædam fiunt ope Dæmonis; sicque à Magia naturali distinguitur, per quam sæpe Philosophi mira efficiunt virtute caussarum naturalium. Superstitiosum illud Magiæ genus Sortilegio oppido adfine est. Unde Jure Canonico æque Sortilegi, ac Magi iisdem plectuntur pœnis, nimirum excommunicatione, et si Clerici fuerint, depositione; uti patet ex pluribus Canonibus, et Decretalibus, quas facile legere est in *Causs. 26. Q. V. et in Tit. de Sortilegiis in Libr. Decretal.*

XXIII. Duo hic tantummodo observare juvat: 1. Consulentes quoque Magos vel Sortilegos in excommunicationem incurrunt; et si Clerici fuerint, ab honore dignitatis suæ depositi monasterii pœnam subeunt, ibique perpetuæ pœnitentiæ dediti scelus admissi sacrilegii luunt: ita Syn. Tolet. IV. *Can. XXIX.* alias *XXVIII.*

2. Astrologi peculiaribus pœnis plectendi ex duabus Pontificiis Bullis, altera quidem Sixti V. qua in Astrologos Ecclesiasticis pœnis animadvertendum decernitur, etiamsi futuros eventus, quos ex syderibus, et planetarum aspectibus venantur, non certò adfirmare dicant: altera verò Urbani VIII. quæ Astrologos, qui de statu Reip. Christianæ, vel Sedis Apostolicæ, aut de vita R. Pontificis, aut consanguineorum ejus judicia ferunt, vel facta apud se habeant, præter sententiam excommunicationis ipso facto incurrendæ, tanquam reos læsæ majestatis, ultimo supplicio, publicatione bonorum, et si Clerici fuerint, privatione beneficii, et officii puniri jubet.

XXIV. Jure quoque Ecclesiastico Neap. variæ pœnæ in Sortilegos, et Magos sancitæ sunt. 1. In Constitutionibus Jo. Ursini excommunicatio ipso facto incurrenda statuitur in veneficos, sortilegos, divinatores, tum et in eos, qui ad ipsos accedant, aut auxilium, consilium, et favorem præsent: *Constit. 4.* Eidem pœnæ declarantur obnoxii omnes dantes, et recipientes chrisma, vel oleum sanctum ad divinationes, beneficia, aut sortilegia: *Const. 5.* Tum I. Syn. Prov. Neap. *Cap. 7.*

Sortilegos, ipsorumque opera utentes eadem censura, aliisque à sacris Canonibus statutis pœnis, vel etiam arbitrio Episcopi statuendis puniri decrevit. II. quoque Syn. Prov. Neap. *Tit. I. cap. 4.* excommunicationis sententiæ Ordinario reservatæ ipso facto subjacere sanxit non modò sortilegos omnes, et magos cujuscunque generis, iisdemque in suis divinationibus, ac maleficiis quibuscunque cooperantes, aut quovis modò consentientes, verùm et eos, qui aliqua re sacra ad alium usum, quam fuerint ordinata, quomodolibet abutantur. Eadem quoque habet I. Syn. Prov. Mediolan. *Partit. I. Constit. X.* aliæque Synodi identidem in Italia celebratæ.

(**) XXV. Ad Hispanias quantum attinet jure Ecclesiastico Astrologi, augures, incantatores, vanis dediti observantiis, aliique hujus surfuris homines anathematis maledictione feriuntur in *Regula Fidei Cathol. Conc. Tolet. I. Cap. XV.* Tum publica, et acerbissima fastigatione puniti, venundari eorumque pretia pauperibus erogari, et ipsorum opera utentes excommunicatione puniri, et sex unciarum puri auri pœna multari jubentur in Syn. Narbon. *Cap. XV.* Adhæc excommunicatione plectuntur tam hi, quam eos consulentes in Syn. Vallis-olet. an. 1322. *Cap. XXV.* et Salmant. an. 1335. *Cap. XV.* Postremò iidem, eisque auxilium præstantes excommunicatione quoque latæ sententiæ, et multa pecuniaria puniuntur; et si scelus iteraverint, duplo majori multa, infamia, et exilio in Syn. Hispal. an. 1512. *Cap. V.* Clerici verò qui ad magos, vel augures, ut ab eis consilia accipiant, accesserint, ab omni honore deponendos, et in Monasterium detrudendos decrevit Syn. Tolet. IV. *Can. XXIX.* alias *XXVIII.* Jure civili incantatores, et magos ducentorum verberum, infamiæ, et perpetuæ incarcerationis pœna coercendos decrevit Chindasvinthus *Leg. I. et III. Tit. II. Lib. VI. Fori Judic.* sed extremo etiam supplicio puniendos constituit Alphonsus Sap. *Leg. III. Tit. XXIII. Partit. VII.* atque etiam Joannes Castellæ I. itemque Joannes II. *Leg. V. et VI. Tit. III. Lib. VIII. Nov. Recop.* Tum et eos consulentes ducentorum verberum, ipsos occultantes exilii pœna damnantur, uti sanxerunt Chindasvinthus, et Joannes II. in modo indic. *Leg. (*)*

ARTICULUS VII.

DE MALEDICTO, SIVE BLASPHEMIA.

XXVI. Blasphemia, sive Maledictum à *maledico*, scilicet qua Deo ore injuria irrogatur, duplex potissimum distingui potest; scilicet ut alia sit *Enunciativa, Imprecativa* alia. Illa est, quum Deo negatur, quod ipsi convenit, uti esse Omnipotentem, Immensum, Justum &c. vel quum ei tribuitur, quod ab ipso alienum est, uti esse crudelem, insipientem, non providum &c. vel demum quum creaturæ, quod proprium Dei est, adscribatur. Hujusmodi blasphemiarum, quum manifestum errorem arguant, hæreticales adpellantur; et hoc nomine blasphemiarum hæreticorum ritu habentur; licet revera hæretici non sint, si dictis suis non adsentiantur. Olim gentilibus nihil erat antiquius, quam Christianos ad ejusmodi blasphemias ore promendas adigere: Euseb. *Lib. IV. cap. 41.* Plinius *Lib. X. epist. 97.* Ex eodem Eusebio *Lib. IV. cap. 15.* habemus quod Tyranno Polycarpum in Christum convicia profundere jubenti *conviciare Christo*, hæc illa digna se verba dederit: *Sex, et octoginta continuos annos ei ministravi, nec ulla me unquam adfecit injuria: et quomodo pussum, impie loqui adversus Regem meum, auctoremque salutis meæ?*

XXVII. Blasphemia imprecativa est, vel quum quis malum aliquod Deo im-

precatur: uti *pereat Deus, lateat Deum &c.* vel quum aliquid, licet verum, ira tamen exæstuans, vel conviciantis instar, quis de Deo proferat: quæ *dehonestativa* blasphemia etiam dici consuevit, uti est illud apud Matth. *Cap. XXVII. v. 40. Vah qui destruis templum Dei, et in triduo illud reedificas.* Est quoque Blasphemia in Deiparam Virginem, vel in Sanctos, quæque et ipsa indirectè, ac mediate in Deum redundat; quo intuitu Blasphemia dicitur.

XXVIII. Utrumque blasphemiarum sive Enunciativæ, sive Imprecativæ genus atrocissimum apud veteres judicatum esse delictum, tum ex pluribus patet, tum vel maximè ex Synesio, qui quum Andronicum tyrannicum Ptolemaidis præsidem de aliis suis criminibus odmonisset, ubi tamen audivit ipsum dictitantem neminem unquam de manibus suis ereptum iri, si vel ipsum Christi pedem manibus corripere, ipsum amplius non admonendum, sed de Ecclesia sollemni ritu ejiciendum duxit: Synesius *Ep. 58.*

XXIX. Pœna jure canonico antiquo in blasphemos sancita erat depositio in Clericum, et excommunicatio in laicum; quæ tamen temporis progressu obsolevit: unde jure hodierno arbitraria est, scilicet à Judice, quæ ipsi opportunior videatur, imponenda. I. Syn. Prov. Neapol. *Cap. 9.* de Blasphemia in hunc modum decernit: *Qui palam maledicta, convicia, aut obscena verba in Deum, ac Dominum nostrum J. Chr. vel in ejus Beatissimum Genitricem, vel in aliquem Sanctorum plena veneno mortifero lingua protulerit, is si Clericus fuerit, ad Ordinarii arbitrium fructuum Ecclesiasticorum privatione, et beneficii depositione usque plectatur, juxta Const. Conc. Later. sub Leone X. Quod autem ad laicos attinet, sciant se non impune abituros, sed pœnis a sacris Canonibus, et Apostolicis Constitutionibus statutis multatum iri.* (**) Ad rem etiam Syn. Hispal. an. 1512. *Cap. XXXVIII. Mandamus, ut nullus blasphemet, nec improprium aliquid proferrat contra Deum Dominum nostrum, nec contra Virginem gloriosam Sanctam Mariam ejus Matrem Dominam nostram, nec contra aliquem ex Sanctis, sub pœna, quod si fuerit Clericus, incurrat pœnam trium florenorum auri, et quod detrudatur in carceres arbitrio judicis; si vero fuerit laicus, ut ultra pœnas de Jure impositas, Judex Ecclesiasticus contra eum procedat prout de Jure.* Porro Jure Decretalium *Cap. 2. de Maledicis* ita constitutum legimus adversus publicum blasphemum, *ut, scilicet septem diebus Dominicis præ foribus Ecclesie in manifesto, (dum aguntur Missarum sollemnia) blasphemus existens, ultimo illorum die Dominico pallium, et calceamenta non habeat, ligatus corrigia circa collum, septemque præcedentibus sextis feriis in pane jejuset et aqua, Ecclesiam nullatenus ingressurus.* Quolibet quoque predictorum dierum tres, si poterit, alioquin duos reficiat pauperes, sive unum. *Et si nec ad hoc ejus suppetant facultates, id in pœnam aliam commutent.* Quam quidem Gregorii IX. Decretalem expressis verbis servandam jussit *Conc. Tarracon. an. 1341. in Collet. Lib. V. Tit. XI. cap. un.* Ex Constitutionibus Leonis X. Julii III. et Pii V. blasphemia hæreticalis in abjectæ plebis hominibus, flagellatione publica, fræno etiam ori adposito, in nobilibus multa pecuniaria, et detrusione in Monasterium punitur. (*) Jure quoque civili antiquitùs pœna in blasphemos constituta, erat ultimum supplicium: *Novell. LXXVII. Cap. un. §. 1. Qui ipsum Deum blasphemant, digni sunt supplicia sustinere.* Et §. 2. *Permanentes in hisce illicitis, et impiis actibus post hanc admonitionem nostram comprehendere, et ultimis subdere suppliciis &c.* Idem quoque juris præscribunt Capitularia Regum Franc. *Additione III. cap. 85.* In veteri etiam Lege blasphemiarum lapidibus à multitudine obruebantur: *Levit. XXIV.*